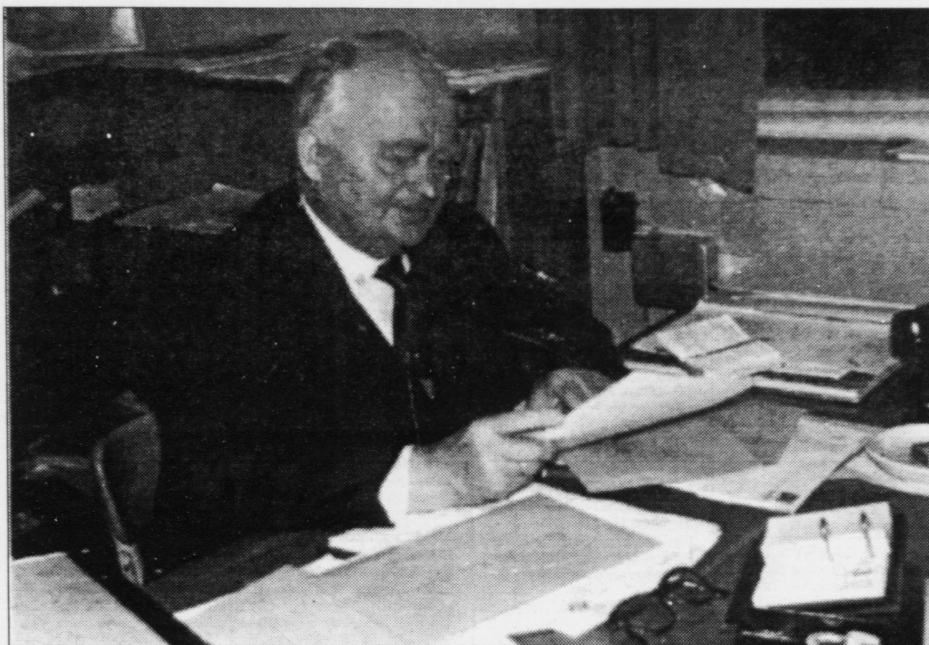




Petur Mohr Dam varð fæddur 11. august í 1998, og hann doyði 8. nóvember í 1968. Petur Mohr Dam var annar af fyrstu tingingmonnum Javnaðarflokksins í 1928. Hann var lögmaður valseiðis 1958-62 og frá 1966 til deyðadaginn í 1968

liga friðheitin», íð afturhaldsflokkarnir, kapitalistandans menn, kring heimin rópa eftir í dag sum ongantíð áður. Eisini her heima hjá okkum svarar sterkt og hvølt aftur í homrum frá hesum rópi. Okkum eru enn í minni mansins orð á tingi, tá ið hann ynskti »at øll feløg og allur felagsskapur skuldi doyð í hungri, í raki, bráðdoyð til veturs«. Felags- og samtökubondini skuldi kutast »frælsisíð« í hásemi! Hin »persónliga friðheitin« at úmyta og undirbjóða ta menniskjaliga arbeiðsmegina, kuttan av øllum bondum ið forða fyrri at fara aftur til skilið um 1800 mundið, tá ið eingin social forsorgarbond eru, bond, ið leggja treytri á hin ríka einstaklingin og lyfta hin minnimenta úr svølti og vesalaðemi

Frælsistankarum arbeiðið Dam framvegis nógv við fyrriárinu, tá uppskotið um ein vana- og frælsissáttmála millum danir og føroyingum kom fram og tá roynt varð at fáa Heimastýrslógina so rúma, at hon gav føroyingum frítt at skapa eigna lóggávu, og frítt at velja at vera hjá ella frá, alt eftir hvat gav hitt størsta frælsi til veruliga at velja sjálvir.

Hann kom fram til eina sannføring um, hvat eitt veruligt lívsfrælsi - sum hann nevndi tað - var mótvægis tí, hann nevndi illsinis ella berserkarfrælsi.

Hetta kundi finnast í eini skipan, sum veruliga gav dønnum og føroyingum eitt »generelt« frælsi til hvør sær at velja sína leið.

Nøkur brot úr grein skrivna miðjan sektiárinu fá ár áðrenn hann doyði.

Lívsfrælsi

Fram fyrri huga mín flytur landanna søga ígjøgnum øldirnar.

Eitt standandi stríð. Millum hvørjar og fyrri hvønn?

Ok her gongur tann merkiligasta missskiljingin aftur, at hin ognarleysis hópurin í teimum einstøku londunum hevur ikki vita betri, enn at tað hevur verið fyrri landið, hetta landið, sum eisini hann rópaði fyrri fjøðlandið, móðurlandið, sum hann átti part sín í.

Ok tað ikki bara merkilig, men heilt ófatuliga hendi uttan mun til stað og tíð, mentan og andaligan búnaðskap, at hesin ognarleysi og sum oftast veruliga rættleysi hópurin av landsins íbúgvum kundi verða so sinniseggjaður til stríð fyrri sínun »landi og fólk« at hann ikki skilti, at so klókir og snúnir vóru teir fáu, ið høvdu stríðsteyrnarnar í sínum hondum, at teir fingur hinar, og í mesta lagi hini ognar- og veruliga heim- og fósturlandsleysa hópin á vígvøllin fyrri seg at bjarga og nora um teirra eyðvald.

Hin ognarleysi hópurin var so smurdur um muninn, í sál og sinni við tjóðskaparligum ávarpum og slagorðum at hann ferð eftir ferð, ætt eftir ætt varð teldur og sinnisstolin »marsjeradi« út á vígvøllin, í stríðið at drepa stattaflagar sínar fyrri, sum sagi, at verja og nora um eyðvaldið hjá teimum fáu eyðvaldis monnum.

Fóru gandatøldir, »hypnotiseradi« at myrða og verða myndir fyrri at gera lívsins trælband í hondum teirra fáu eyðvaldsmanna enn og hardari, enn og trongari, enn og meiri atsansandi um hvørkrannar á teirri ognarleysu fjøðlandi.

Henda ognarleysa fjøðlandið slapp ongantíð úr eyðvaldsmanna gandatøling.

Hon lærði ongantíð at skilja, at hesir fáu eyðvaldsmanmenn vóru meirilíki hvørjum øðrum.

Um teir vóru heinligir ella útlendskir gjørdi ongan mun. Atburður og stóða teirra móti hini ognarleysu fjøðlandi var tann sama: at skerja lívsfrælsi hjá fjøðlandi

og økja eyðvald.

Men tað var og er um allan heimin ein eyðkendur stríðsháttur hjá eyðvaldsmonnum at nýta tjóðskaparlig rakstrarróp at seta fjøðlandi í stríð og bardaga móti útlenskum kappingarmonnum um eyðvaldið fyrri at hjálpa heimligu eyðvaldsmonnum til størri og oftari hardari eyðvald yvir fjøðlandi.

Ein partur og tess verri kanska størsti parturin av fjøðlandi hevur ligið í hesi tjóðskaparligu eyðvaldstøling og verið hin heitasti lutakari í kollveltingar- og hernaðarrópunum, men skiltu ongantíð til fulnað, at tað ikki var eitt stríð fyrri størri og rúmar lívsfrælsi fyrri hanaðálva, men einans eitt stríð millum heimligu og útlenskum eyðvaldismenninar.

Hetta ræður um stríðið í síni heild.

Sjálvandi veit søgan at siga frá hugspekingum millum eyðvaldsliðið. Hesir nýttu eyðvald sitt til veruliga at rúmka um lívsfrælsi hjá teirri ognarleysu fjøðlandi.

At venda sær ímóti eyðvaldinum annaðhvørt tað er útlenskt ella heimligt er nátturligt hjá hvørjum rættum manni og hvørjari rættari kvinnu.

Faðir og móðir og ofta fleiri ættarlið róptu og talaðu fyrri sjálvstýri at taka landið.

Men tá ið til stykkis kom kvukku tey eftir hali í áðaninini, at við tí parti av býtinum av strevsins úrsliti sum fjøðlandi í Føroyum fall í lut, var ikki møguligt at taka landið.

Kenslan av trællestøðu var yvir teimum alt lívið frá burðaløtuni til gravarbakkan.

Áðanin av, at tað er ein alstórvur munur millum hugtakið lívsfrælsi og hitt ofta skerjandi og innigirðandi, chauvinistiska, imperialistiska og kapitalistiska

frælsi, avklæddi og sýndi tað falska og ósanna í tí kapitalistiska frælsisrengini.

Hitt beiska lívið hevur sýnt, at tað chauvinistiska, stórmannafrælsi, hevur ikki víst seg at vera annað enn tokuklógv og skerjan av lívsrættinum hjá teirri ognarleysu fjøðlandi.

Alt frælsi má byggjast upp og skapast við tí í hyggju, at økja um hitt sanna lívsfrælsi.

Hetta áðanandi vit, sum lögdu fyrri við heimastýrslógini.

Hitt generella frælsishugtakið mátti verða lagt til grundarlag fyrri framtíðarskipanirnar, teir ymsu samvinnuskipanirnar, tær ymsu tíðirnar komu at verða tørvur á.

Hetta »generella« frælsi vóru at enda partarnir samdir um.

Føroyingum skuldi tað til eina og hvørja tíð standa frítt at yvirtaka tey mál og málsmáli, ið teir hildu tæna teimum best. Hugsjónarlaga - principielt - galt og gildur henda stóða líka til loysing, um tað skal verða.

Aftur á hin bógvin hava danir sama fulla principiella rætt at siga frá hvørji mál, teir halda ikki tænar partunum at hava sum felagsmál. Eisini hjá teimum ræður hesin rættur líka at loysingini.

Istaðin fyrri sum áður at stríðast og telvast á tí tjóðskaparliga økinum áðanna báðir partar, at besti máttin ið báðir partar kunnu vinna við, er, at vit uttan minst treyt víðarkenna hvønn annan sum tver norðlendskar tjóðir og ikki bara tað, men leggja allar árar út at roynd at menna allan saman tjóðskaparvøkstur og menning hjá hvørjum øðrum.

P. M. D.

(Um miðjan sektiárinu)

P. M. Dam var veruliga tjóðskaparsinnaður maður og

folk, som i højere grad end det færøske generation efter generation har suget kraft fra den nordiske ask, det nordiske træ, stamme.

Røðan er annars ein dyggilig grundgeving fyrri rættvisinum í at Føroyar eru sætti svanurin. Hetta árið samtykti Norðurlandaráðið heiðursløn til William Heinesen, tí endaði P. M. Dam við at siga:

Vi har grund til at være glade og stolte over at kunne tælle en mand som digteren William Heinesen i blandt vore store digtere.

Uddelingen af den nordiske pris til ham vil ske i den bedste nordiske sked ved at foregå under bruset af de 6 nordiske faner.

Lad os bygge det rummeligste mulige nordiske hus, hvor Nordens 6. broder også kan finde sin plads.

Undir hesi ráðstevnu var tað at Petur Mohr Dam »demonstreraði« harðliga, eins væl og árið eftir á Christiansborg tí flaggið ikki slapp upp í part. Á fólkatingi setti hann í 1965 uppskot um sjálvstøðuga føroyska umboðan, og tað førði til, at gongd kom á málið. Nevnd varð sett og danski statsministerin Jens Otto Krag tók heilhugaður undir. Broyting kom so í í 1969 - um ikki so víðgongd sum Dam hevði ynskt - men hetta upplivið han sum kunnugt, ikki.

Petur Mohr Dam kundi taka til orða sera mergjað, rámandi og skaldaborið, tí havi eg valt at enda við nokrum fyndorðum hann hevur borið fram í kvøðum ella við ávís høvi.

Á minnisvarða

Sjógarpaminni í søguni

standi

Halga í havsins herjaða

landi

P. M. Dam

Hammershaimb próstur

Friður í lyndi, friur í sál

sterkur í yndi til fósturlandsmál

- eimin tú kyndi til loyndi

bál.

P. M. Dam

J. Jacobsen, doktari

Landssíð og søgu og móðurmál

tú elskaði vardi av heilu sál

- teir fróðu drukku tær

æruskál

P. M. Dam

J. H. Djurhuus, skald

Fagrari flog yvir aldarflóð

veitti ei sonur sínari tjóð.

P. M. Dam

Endi: Tað er mín sannføring

- visandi til hesi orð um Janus,

at føroyska tjóðin hevði eitt nógv dyggari og frælsari

flog tá P. M. Dam legði árar inn enn áðrenn hann fór

undir lívsverk sitt. Hann fram um áðar - gav henni nýtt politiskt og andaligt

flog.

legði stóran dent á at veita føroyingum javnbjóðis umboðan í norðurlenskum høpi og í uttanríksmálum, so hvørt vit vunnu okkum førleikan til javnbjóðis lutøku.

Stríð hansara fyrri at vinna merkinum sæst í røðu, hann helt á Norðurlandaráðsins stevnu í Reykjavík 1965:

P. Mohr Dam, Danmark: Som hørende til den måske mest nordiske nation i Norden har jeg med den allerstørste interesse overværet plenar- eller hovedmøderne, der i disse dage har fundet sted her i Reykjavik mellem de 5 af de 6 nordiske nationer.

Det har været vældig interessant og løftende at lægge mærke til, hvor stærk og intens følt erkendelsen af, at den størst mulige samhörighed mellem de nordiske nationer er intet mindre end en livsbetingelse for nordisk ånd og liv.

De skillede skranker falder.

Jeg ville ikke være ærlig, hvis jeg ikke vedgik, at jeg i det ret store sagsmateriale, der er til behandling i Nordisk Råd så vel som i den mundtlige forhandling, der har fundet sted, har savnet erkendelse af og bevidstheden om, at der eksisterer et sjette broder, at der ikke bør figurere bare 5 i det nordiske svanefølge men 6, at der på asken, det store nordiske gude træ, ikke vokser bare 5 grene, men at der også findes en sjette gren.

Jeg forstår en af Færøernes største digtere, når han i en sang udbryder:

»Ódn hevur limin av askinum brotið, ei batnar brestur ti benid er rotid rotnað av rakstri í aldarflóð.«

Vel så det en overgang ud til, at det skulle gå færingerne lige så galt som sjetlænderne, hvis nordiske kultur og liv blev opslugt af det britiske imperium og den internationale tiltrækningskraft.

Men det skete ikke.

Det færøske sprog fortsatte ikke alene sit liv i pur og ren tilstand i folkets daglige gerning, men det vandt også pladsen som folkets skriftsprog og hovedsprog.

I kraft af at lære det færøske sprog og det danske sprog grundigt er færingerne vist det eneste folk i Norden, der uden besvær kan forstå alle de andre nordiske sprog, og som således har nøglen til Nordens kulturkilder.

Der findes intet nordiskt